

ABDURAUF FITRATNING MUSIQIY IJODI VA MILLIY SAN'AT
TARAQQIYOTIDAGI O'RNI

To'lqinjon Djurayevich Muxamedov

Buxoro davlat universiteti San'atshunoslik va pedagogika fakulteti

Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha dekan o'rinbosari Dotsent

tulqinjonmuxamedov@gmail.com

G'olibov Khurshidjon Umidjon o'g'li

Buxoro davlat universiteti- talabasi.

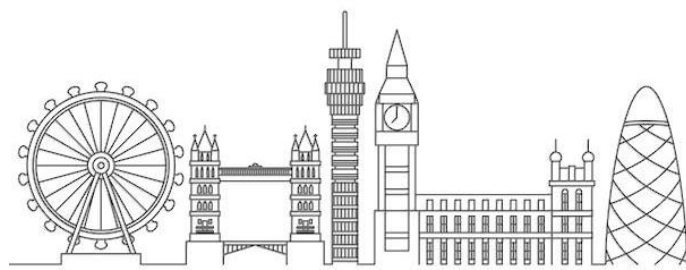
galibovxurshid@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada jadid adabiyoti va o'zbek milliy madaniyati taraqqiyotida muhim o'rin tutgan Abdurauf Fitratning musiqiy ijodi va musiqiy-estetik qarashlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida Fitratning musiqa san'atiga oid qarashlari, xususan, o'zbek klassik musiqasi, maqom san'ati hamda milliy musiqa merosini asrab-avaylash va rivojlantirish borasidagi g'oyalari yoritiladi. Shuningdek, Fitratning musiqani xalq ma'naviyati, milliy o'zlik va madaniy uyg'onish bilan uzviy bog'liq holda talqin etgani asoslanadi. Fitrat asarlarida musiqa san'atining ma'rifiy, estetik va tarbiyaviy ahamiyati ochib berilib, uning musiqiy qarashlari o'zbek milliy san'ati taraqqiyotiga qo'shgan ulkan hissasi sifatida baholanadi. Tadqiqotda o'zbek adabiyotshunoslari va san'atshunos olimlarning ilmiy qarashlariga tayanilgan holda xulosalar chiqarilgan.

Kalit so'zlar. Abdurauf Fitrat, musiqiy ijod, milliy san'at, o'zbek klassik musiqasi, maqom san'ati, musiqiy-estetik qarashlar, jadidchilik, ma'naviy-ma'rifiy uyg'onish, madaniy meros.

Аннотация. В данной статье с научной точки зрения анализируются музыкальное творчество и музыкально-эстетические взгляды Абдурауфа Фитрата, сыгравшего важную роль в развитии узбекского национального искусства. В процессе исследования раскрываются взгляды Фитрата на узбекскую классическую музыку, искусство макома, а также его идеи о сохранении и развитии национального музыкального наследия. Особое внимание уделяется трактовке музыки как неотъемлемой части духовного мира народа, национального самосознания и культурного возрождения. В статье обосновывается значение музыкальных взглядов Фитрата в формировании теоретических основ развития национального искусства Узбекистана. Выводы исследования основаны на трудах узбекских литературоведов и искусствоведов.

Ключевые слова Абдурауф Фитрат, музыкальное творчество, национальное искусство, узбекская классическая музыка, искусство макома, музыкально-эстетические взгляды, джадидизм, культурное возрождение, духовность.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Abstract. *This article provides a scholarly analysis of the musical creativity and musical-aesthetic views of Abdurauf Fitrat, who played a significant role in the development of Uzbek national art. The study examines Fitrat's ideas on Uzbek classical music and maqom art, as well as his views on the preservation and development of national musical heritage. Special attention is given to his interpretation of music as an essential component of the spiritual life of the people, national identity, and cultural revival. The article highlights the importance of Fitrat's musical views in shaping the theoretical foundations of the development of national art in Uzbekistan. The conclusions are based on the works of Uzbek literary scholars and art historians.*

Keywords . *Abdurauf Fitrat, musical creativity, national art, Uzbek classical music, maqom art, musical-aesthetic views, Jadidism, cultural revival, spirituality.*

Kirish

XX asr boshlarida o'zbek milliy tafakkuri va madaniy hayotida yuz bergan tub o'zgarishlar jadidchilik harakati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu jarayonda Abdurauf Fitrat alohida o'rin egallaydi. Fitrat nafaqat adabiyot va ijtimoiy-falsafiy tafakkur sohalarida, balki musiqa san'ati masalalarida ham chuqur ilmiy qarashlar bildirgan mutafakkir sifatida e'tirof etiladi. Uning musiqiy ijodi va musiqiy-estetik qarashlari o'zbek milliy san'atini yangicha bosqichga ko'tarish, xalqning madaniy o'zligini anglash va asrab-avaylash yo'lidagi muhim nazariy asoslardan biri bo'lib xizmat qilgan. Abdurauf Fitrat musiqani oddiy san'at turi sifatida emas, balki xalq ma'naviyati, milliy ong va ijtimoiy taraqqiyotning muhim omili sifatida talqin etadi. Ayniqsa, uning o'zbek klassik musiqasi va maqom san'ati haqidagi qarashlari milliy madaniy merosni ilmiy asosda o'rganish va tizimlashtirishga bo'lgan dastlabki urinishlardan biri sifatida ahamiyatlidir. Fitrat Sharq va G'arb madaniyati tajribalarini qiyosiy tahlil qilgan holda, milliy musiqaning rivoji uchun zamonaviy ilmiy yondashuvlar zarurligini asoslab bergan.

Bugungi globallashuv sharoitida milliy san'atni asrab-avaylash va uni zamon talablari asosida rivojlantirish masalasi dolzarbligicha qolmoqda. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, Abdurauf Fitratning musiqiy qarashlarini qayta ilmiy tahlil qilish, ularning milliy san'at taraqqiyotidagi o'rnini aniqlash muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada Fitratning musiqiy ijodi, uning milliy san'at rivojiga qo'shgan hissasi hamda musiqani ma'naviy-ma'rifiy vosita sifatida talqin etishdagi o'ziga xos yondashuvi tahlil etiladi.

Abdurauf Fitratning musiqiy ijodi va musiqiy-estetik qarashlari O'zbekiston hududida shakllangan milliy san'at taraqqiyotining muhim bosqichlaridan biri bilan uzviy bog'liqdir. XX asr boshlarida mustamlakachilik sharoitida milliy madaniyatning inqirozga yuz tutishi, an'anaviy san'at turlariga e'tiborning susayishi Fitratni chuqur o'ylantirgan masalalardan bo'lgan. Shu bois u musiqani xalqning tarixiy xotirasi, ma'naviy dunyosi va milliy o'zligini saqlab qoluvchi asosiy vositalardan biri sifatida baholaydi. Fitrat O'zbekistonda milliy musiqani ilmiy asosda o'rganish zarurligini

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

birinchilardan bo'lib ilgari surgan mutafakkirlardandir. Uning o'zbek klassik musiqasi va maqom san'ati haqidagi qarashlari milliy musiqaga nisbatan faqat amaliy emas, balki nazariy munosabatni shakllantirdi. Fitrat maqomlarni xalq ruhiyati, tarixiy tajribasi va estetik didining ifodasi sifatida talqin etib, ularni tasodifiy kuylar majmui emas, balki murakkab badiiy tizim sifatida ko'rsatadi. Bu yondashuv o'zbek musiqa san'atini ilmiy jihatdan o'rganishga yo'l ochgan muhim qadam bo'ldi.

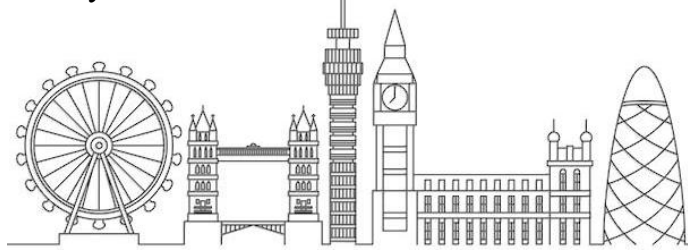
O'zbekistonda milliy san'atni yangilash jarayonida Fitrat musiqaning tarbiyaviy va ma'rifiy imkoniyatlariga alohida urg'u beradi. Uning fikricha, musiqa xalq ongini uyg'otuvchi, milliy g'ururni mustahkamlovchi va jamiyatni ma'naviy jihatdan yuksaltiruvchi kuchdir. Shu sababli u musiqa ta'limini rivojlantirish, milliy kuy-qo'shiqlarni saqlab qolish va ularni zamonaviy usullar asosida targ'ib etish zarurligini ta'kidlaydi. Bu qarashlar keyinchalik O'zbekistonda musiqa ta'limi va san'at siyosati shakllanishida muhim nazariy asos bo'lib xizmat qilgan. Fitratning O'zbekiston milliy san'atidagi o'rni yana shundaki, u Sharq va G'arb musiqiy tajribalarini qiyosiy tahlil qilish orqali milliy musiqaning rivoj yo'llarini belgilashga intilgan. U G'arb musiqasining texnik va nazariy yutuqlarini inkor etmagan holda, ularni o'zbek milliy musiqasi tabiatiga moslashtirish tarafdori bo'lgan. Bu yondashuv Fitratning madaniy tafakkurida muvozanat va uyg'unlik tamoyili yetakchi o'rin tutganini ko'rsatadi. Aynan shu jihat uning musiqiy qarashlarini biryozlama emas, balki chuqur ilmiy va istiqbolli ekanini namoyon etadi.

O'zbekistonda milliy uyg'onish jarayonida Fitrat musiqani adabiyot, teatr va boshqa san'at turlari bilan uzviy aloqada ko'radi. U san'atning barcha turlari yagona maqsad — millatni ma'naviy uyg'otish va taraqqiyotga yetaklash yo'lida xizmat qilishi lozim, degan g'oyani ilgari suradi. Shu jihatdan qaraganda, Fitratning musiqiy ijodi va qarashlari O'zbekistonda jadidchilik harakatining madaniy dasturini to'ldiruvchi muhim tarkibiy qism hisoblanadi.

Abdurauf Fitratning musiqiy ijodi va musiqiy-estetik qarashlari O'zbekiston milliy san'ati rivojida muhim ilmiy-nazariy asos bo'lib xizmat qilgan. Uning musiqaga bergan yuksak bahosi, milliy musiqani asrab-avaylash va rivojlantirish borasidagi g'oyalari bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan. Fitrat merosi O'zbekiston madaniy taraqqiyotida milliylik va zamonaviylik uyg'unligini ta'minlashga qaratilgan muhim manba sifatida baholanadi.

Xulosa

Abdurauf Fitratning musiqiy ijodi va musiqiy-estetik qarashlari O'zbekiston milliy san'ati taraqqiyotida muhim o'rin egallaydi. U musiqani xalqning ma'naviy hayoti, milliy ong va tarixiy xotirasini aks ettiruvchi muhim madaniy hodisa sifatida talqin etgan. Fitratning o'zbek klassik musiqasi va maqom san'atiga oid qarashlari milliy musiqa merosini ilmiy asosda o'rganish va baholash zarurligini ko'rsatib berdi hamda bu sohada dastlabki nazariy yondashuvlarning shakllanishiga zamin yaratdi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Fitrat musiqani faqat estetik zavq manbai sifatida emas, balki jamiyatni ma'naviy jihatdan yuksaltiruvchi, milliy o'zlikni mustahkamlovchi kuch

**MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS**

sifatida baholagan. Uning Sharq va G'arb madaniy tajribalarini qiyosiy tahlil qilgan holdagi qarashlari O'zbekiston milliy san'atini rivojlantirishda muvozanatli va istiqbolli yo'lni belgilab bergan. Fitratning musiqiy qarashlari bugungi kunda ham milliy san'atni asrab-avaylash va zamonaviy rivojlantirish jarayonida muhim nazariy manba bo'lib xizmat qilmoqda.

Shu bois Abdurauf Fitratning musiqiy ijodini chuqur ilmiy tahlil qilish, uning milliy san'at taraqqiyotidagi o'rnini aniqlash nafaqat adabiyotshunoslik va san'atshunoslik, balki O'zbekiston madaniy siyosati va ma'naviy rivojlanishi nuqtayi nazaridan ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Fitrat A. O'zbek klassik musiqasi va uning tarixi. – Toshkent: Fan, 1993.
2. Fitrat A. Tanlangan asarlar. 5 jildlik. – Toshkent: Fan, 2000.
3. Karimov N. Jadidchilik harakati va Abdurauf Fitrat ijodi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2001.
4. G'afurov I. Milliy uyg'onish va badiiy tafakkur. – Toshkent: Sharq, 1999.
5. Qosimov B. Jadidlar va milliy madaniyat masalalari. – Toshkent: O'qituvchi, 2004.
6. Rajabov I. O'zbek musiqa san'ati tarixi. – Toshkent: Musiqa, 2006.
7. To'xtasinov Sh. O'zbek madaniyati va san'atining taraqqiyot yo'llari. – Toshkent: Fan, 2010.
8. Rasulov A. XX asr o'zbek adabiyoti va estetik tafakkur. – Toshkent: Akademnashr, 2015.

